

**Narušená intimita, ženská identita
a spoločenské postoje:
Vanessa Springora a Camille Laurens**

SILVIA RYBÁROVÁ

(Bratislava)

**DISRUPTED INTIMACY, FEMALE IDENTITY,
AND SOCIAL ATTITUDES:**

VANESSA SPRINGORA AND CAMILLE LAURENS

This article is a reflection on some aspects of contemporary French literature and its place and resonance in society. Through selected book titles that have not yet been translated into Slovak, it offers an opportunity to look into essential aspects of current literary events by female authors, the topics they deal with, and the social significance of their work. In general, there is an urgent need to discuss “untouchable” and sensitive topics of female identity, which is closely related to social attitudes and how they have changed over the last three decades. This need is often based on suppressed, violated, and otherwise disrupted female intimacy. Writing seems to be a way of naming inner injuries and a therapeutic tool for coping with hidden traumas for the authors themselves. This analytical and interpretative study focuses on the recent works of Vanessa Springora and Camille Laurens and tries to capture the image of (French) society as the background to the novels and especially as their agent and recipient. The selection of the works should not be seen as a generalizing summary of the character of writing by contemporary female authors but rather as an outline of a certain direction in French literature and an opportunity to evaluate social responses to it.

KEYWORDS: female authors, sexual abuse, consent, society, female identity

KEŤŤOVÉ SLOVÁ: ženské autorky, sexuálne zneužitie, súhlas, spoločnosť, ženská identita

ŤVOD

Predložená štúdia je zamyslením nad niektorými aspektmi súčasnej francúzskej literatúry, jej miestom a rezonanciou v spoločnosti. Prostredníctvom vybraných knižných titulov, ktoré zatiaľ neboli preložené do slovenčiny, ponúka možnosť nahliadnuť do toho, čo podstatné prináša aktuálne literárne dianie z pera ženských autoriek, akými témami sa zaoberajú a aký je spoločenský význam ich diel. Zo širokého spektra námetov vyčnieva, ako uvidíme, nástojčivá potreba vypovedať o „nedotknuteľných“ boľavých miestach ženskej identity, ktorá úzko súvisí s aktualizáciou spoločenských postojov v čase, resp. v posledných troch desaťročiach. Spomínaná potreba vychádza častokrát z potlačenej, zneuctenej alebo inak narušenej ženskej intimity. Písanie sa ukazuje nielen ako spôsob pomenovania vnútorných zranení, ale aj ako terapeutický nástroj vyrovnávania sa so skrytými traumami aj pre samotné autorky. V analyticko-interpretáčnej ladenom príspevku sa zameriam na posledné diela dvoch autoriek, Vanessy Springory a Camille Laurens, pričom kľúčové bude zachytiť obraz (francúzskej) spoločnosti, nielen ako rámcové pozadie románu, ale najmä ako jeho agensa a recipienta. Výber diel nemá byť zovšeobecňujúcim zhrnutím charakteru písania súčasných autoriek, ale skôr načrtnutím istého smerovania francúzskej literatúry a príležitosťou na zhodnotenie spoločenského ohlasu naň.

1. SŤČASNÁ ROMÁNOVÁ TVORBA FRANCŤZSKÝCH AUTORIEK (A FEMINISTICKÉ PÍSANIE)

V súvislosti so špecifikami súčasnej ženskej románovej tvorby sa neraz vynára označenie „feministická“, ktoré odkazuje nielen na

kontext vzniku literárneho (a širšie umeleckého) diela, ale aj na jeho recepciu. V poslednom období sa totiž na francúzskej literárnej scéne objavuje čoraz viac kníh spisovateľiek, ktoré sa venujú ženským témam. Požiadavka osobnej a sexuálnej slobody vyplývajúca zo spoločenských zmien 60. rokov minulého storočia naďalej rezonuje v mnohých oblastiach spoločnosti. Stereotypné obrazy ženy v podradnej pozícii vo vzťahu k mužovi, postoj k ženskej sexualite či k intímite sú témy, ktoré sa dostávajú do popredia čoraz častejšie. Všeobecné rozrušenie vyvolané masovým fenoménom zvaným #MeToo, ktorého cieľom je boj proti všetkým formám sexuálnej agresie a podpora žien, aby sa nebáli pozdvihnúť svoj hlas, odráža realituprehodnocovania zaužívaných vzorcov myslenia a správania a čoraz naliehavejšiu potrebu o nich hovoriť. Spomínané témy celkom prirodzene prekračujú hranice skutočného sveta a stávajú sa materiálom románového spracovania. Súčasné francúzske autorky problematizujú znepokojujúce otázky a niektoré z nich naznačujú aj východiská.

Príkladom je román Chloé Delaume *Syntetické srdce* ocenený v roku 2020 prestížnou literárnou cenou Médicis. Cez postavu štyridsaťšesťročnej ženy, ktorá po tom, čo opustí manžela, zažíva namiesto očakávaného nového citového vzplanutia pocit odmietnutia a poníženia, autorka približuje univerzálnu skúsenosť žien po štyridsiatke. Ch. Delaume ich charakterizuje ako „nepozorovateľné“, pretože v danom veku prestáva byť žena, ako autorka hovorí, predmetom pozornosti ostatných.¹ Dielo *Les Impatientes* (Netrpezlivé, 2020) z pera kamerunskej autorky Djaili Amadou Amal píšecej po francúzsky, ktoré získalo v roku 2020 Goncourtovu cenu gymnazistov, vzbudzuje obzvlášť veľký záujem v dobe poznačenej diskurzom o násilí páchanom na ženách, o boji proti bezpráviu a za dodržiavanie ľudských práv. Vychádzajúc z osobnej skúsenosti autorka v románe približuje očami troch žien to, čo sa javí európskej kultúre vzdialené a stále tabuizované, teda podradné postavenie žien v Kamerune, nútený sobáš, manželské (z)násil(nen)ie, polygamiu a predovšetkým otázku,

---

¹ Lola Lafon, Chloé Delaume, écrivaines féministes poing à la ligne. Émission L'invite(é) des matins par Guillaume Erner. <https://www.franceculture.fr/emissions/linvitee-des-matins/lola-lafon-chloe-delaume-ecrivaines-feministes-poing-a-la-ligne>.

do akej miery sú ženy ochotné znášať patriarchálne násilie povýšené na tradíciu.

Pozoruhodnou knihou s rozporuplnou tematikou je aj literárny debut mladej autorky alžírkeho pôvodu Fatimy Daas, *La petite dernière* (Najmladšia dcéra, 2020), ktorý je osobnou výpoveďou hľadania a zosúladenia viacerých identít autorky, dcéry prisťahovalcov, moslimky a lesbičky zároveň. Ako hovorí spisovateľka v jednom z rozhovorov, rozhodla sa ich všetky prijať za svoje napriek ich rozporuplnosti.² Dielo napísané formou básne v próze je odrazom jej úsilia nájsť krehkú rovnováhu.

Jedným z najpálčivejších aktuálnych problémov týkajúcich sa ženskej sexualita je nepochybne sexuálne zneužívanie maloletých. Dôkazom sú početné knihy a svedectvá, ktoré sa nedávno objavili na knižnom trhu. Či už má rozprávanie o traumatickom zážitku formu autobiografie alebo „beletrizovanej“ výpovede, sme svedkami oživenia verejného záujmu o túto problematiku. Ako príklad možno uviesť osobné svedectvo Giulie Foïs s názvom *Je suis une sur deux* (Som jednou z dvoch, 2020), ktoré hovorí o ohavnom čine znásilnenia, alebo román *Zone grise* (Šedá zóna, 2020) modelky a spisovateľky Loulou Robert zaoberajúci sa tým, čo znamená súhlas so sexuálnym stykom. Spomínané diela odkazujú na „kultúru znásilnenia“, ktorá sa chápe ako normalizovanie a banalizovanie všetkých foriem sexuálneho násillia, predovšetkým zo strany autorít, médií a väčšinovej spoločnosti.³ Problematikou „súhlasu“ v mechanizme organizovaného sexuálneho násillia sa zaoberá román spisovateľky, hudobníčky a feministky Loly Lafon *Chavirer* (Zakolísanie, 2020). Z obeť pedofilnej siete v 80. a v 90. rokoch sa hlavná postava, trinásťročné dievča, stáva spolupáchateľkou zvráteného systému. Román explicitne nadväzuje na hnutie #MeToo a autorka si v ňom všima ničivé dôsledky mlčania žien, obeť sexuálneho útoku.

---

² « J'ai décidé de ne renoncer à aucune de mes identités » : dans « La petite dernière », Fatima Daas se revendique lesbienne, musulmane et banlieusarde. https://www.francetvinfo.fr/culture/livres/roman/j-ai-decide-de-ne-renoncer-a-aucune-de-mes-identites-dans-la-petite-derniere-fatima-daas-se-revendique-lesbienne-musulmane-et-banlieusarde_4126261.html

³ Giard, Agnès : « culture du viol » : ces mots ont-ils un sens ? https://www.liberation.fr/debats/2020/06/29/culture-du-viol-ces-mots-ont-ils-un-sens_1811140/

2. SEXUÁLNE ZNEUŽITIE A (SPOLOČENSKÝ) SÚHLAS

Príbeh sexuálneho (a literárneho) násilia opísaného v autobiografickom románe francúzskej vydavateľky Vanessy Springory (1972) *Le Consentement* (Súhlas, 2020) presahuje vzhľadom na obrovskú medializáciu diela literárny text a otvára mnohé diskutabilné a citlivé témy. Dávny prípad zneužitia maloletej má v reálnom svete navyše aj právnu dohru. Prepuknutie „aféry Matzneff“ krátko po vydaní spomínaného románu poukazuje okrem iného na fakt, že spôsob nazerania na sexuálny vzťah s maloletou sa vo Francúzsku od 90. rokov zásadne zmenil. Ako uvádza v jednom z rozhovorov obeť sexuálneho zneužívania Springora, pobúrená reakcia verejnosti nepochybne vyplýva zo skutočnosti, že spoločnosť bola konečne pripravená vypočúť si podobné svedectvo. Čo však publikovanie spomínaného románu vypovedá o francúzskej spoločnosti, o literatúre, a aký má na nich dopad? Prináša úspech, resp. pokrok v boji proti sexuálnej agresii v „(post)MeToovskej“ dobe?

Le Consentement je na prvý pohľad triezvou výpoveďou autorky o jej vzťahu s o tridsaťšesť rokov starším mužom v 80. rokoch minulého storočia, v čase, keď mala iba štrnásť rokov, o silnom vplyve literárnej autority na dospievajúce dievča a o traume, ktorej následky sú pre ňu citeľné aj po rokoch. Odhliadnuc od príbehu prvotnej zamilovanosti dievčaťa, postupného bolestivého vytriezvenia a dlhotrvajúceho zvieravého balansovania na lane obete sexuálneho násilia, ktoré dielo predkladá, zaujme predovšetkým autorkin pohľad na kontext doby zneužitia mladistvej z perspektívy súčasnosti. Ak by autorka opísala iba sled jednotlivých etáp skúsenosti sexuálneho zneužitia, ako sú nimi označené aj jednotlivé kapitoly románu, od momentu, keď sa obeť nevedomky stáva korisťou, cez očarenie agresorom a následné vymanenie sa spod jeho vplyvu až po konfrontáciu so stopami pretrvávajúcimi na tele i na duši, nevynímajúc pritom ani hľadanie príčin v detstve a rozhodnutie zachytiť skúsenosť do knižnej podoby, bol by literárny počin V. Springory možno iba jedným z mnohých, zato umelecky kvalitných výpovedí žien poznačených sexuálnym násilím. Dokonca ani toľko polemizovaný „súhlas“ v súvislosti so sexuálnym zneužitím, o ktorom sa V. Springora v diele zmiňuje, a na čo, koniec koncov, odkazuje aj názov románu, by zrejme nevyvolal takú vlnu

pobúrenia verejnosti. Autorka svoj „súhlas“ k styku nepopiera, ba z pohľadu nezrelého dievčaťa, ako v diele opakovane hovorí, vníma stretnutie s agresorom ako čosi výnimočné, vzbudzujúce pocit neveriteľného šťastia. Spoločenský otras diela V. Springory tkvie inde.

Keď rozprávačka v románe označila svojho zvodcu a manipulátora iniciálami G. M., literárnej komunite netrvalo dlho zistiť, že ide o francúzskeho spisovateľa ruského pôvodu, dnes už osemdesiatštyriročného Gabriela Matzneffa. Autor eseje *Moins de seize ans* (Menej ako šesťnásť rokov) z roku 1974, ktorá je náruživou obhajobou sexuálnej slobody maloletých, a nositeľ prestížnych literárnych ocenení sa nikdy netajil svojimi pedofilnými sklonmi a dlho sa tešil priazni v literárnych kruhoch. V. Springora mapuje pôsobenie Matzneffa na literárnej scéne, ktoré dáva tušiť jeho záľubu v neplnoletých chlapcoch a dievčatách. Pohlavný styk s maloletými vo svojich knihách a verejných vystúpeniach napokon sám otvorene obhajoval. Dialo sa tak, ako konštatuje V. Springora vo svojom diele, bez väčších výhrad literárnych autorít a spoločnosti, ba dokonca s ich podporou. Svoje tvrdenie pritom opiera napríklad o otvorený list popredných ľavicových intelektuálov z konca 70. rokov, ktorý vyšiel v denníku *Le Monde*, v prospech dekriminalizácie sexuálnych vzťahov dospelých s maloletými. Iniciátorom a súčasne autorom petície za oslobodenie troch obžalovaných, obvinených z udržiavania vzťahov s maloletými, ktorú podpísali medziiným takí umelci a filozofi ako Simone de Beauvoir, Jean-Paul Sartre, Roland Barthes, Gilles Deleuze či Louis Aragon, bol práve Matzneff, ktorý sa k tomu priznal v roku 2013. K inej petícii z jeho pera za revíziu trestného zákona o vzťahoch dospelých s maloletými pribudli v tom istom období šokujúco ďalšie uznávané mená, vrátane pediatričky a psychoanalytičky Françoise Dolto a filozofa Jacquesa Derridu. V. Springora si v románe kladie otázku, ako je vôbec možné, že spomínaní intelektuáli zaujali tento v súčasnosti nepredstaviteľný postoj. Vysvetlenie nachádza v kontexte atmosféry uvoľnených mravov 70. rokov, ktorá má korene v sexuálnej revolúcii v '68 a vychádza z myšlienky neviazanej telesnej rozkoše. V mene boja proti spoločenskému útlaku, ktorým sa chápalo aj obmedzenie sexuality mladistvých, tak signatári petície podľahli duchu doby, za čo sa mnohí, ako hovorí autorka, neskôr ospravedlnili. 80. roky, keď dospievala, boli podľa jej slov ešte stále nasiaknuté týmto videním sveta a ostro kontrastovali s érou tabuizovania témy sexuality, v ktorej vyrastala jej

matka. Keď autorka už ako dospelá žena vyčíta svojej matke, že ju nielenže nedokázala ochrániť pred predčasným a zvráteným sexuálnym vzťahom, ale istým spôsobom ju v tom utvrdzovala („či nevidíš, že v štrnástich je človek ešte dieťa?“, SPRINGORA, 2020: 147), nepriamo tým odsudzuje odvrátenú stranu sexuálnej slobody, ktorou je aj laxný prístup k pedofilii. Pri hľadaní príčin sa však neobmedzuje len na rodinnú anamnézu (absencia otca, osamelosť matky), ale vinníka vníma v širších súvislostiach. Podľa autorky nikoho z okolia matkiných známych nevyrušoval jej vzťah so starším mužom. „Kultúrne prostredie aj doba by museli byť menej zhovievavé“ (*Ibidem*, 42), aby ochránili dospievajúce dievča pred sexuálnym násilím.

Potvrdením celospoločenskej ľahostajnosti k sexuálnemu zneužívaniu mladistvých je podľa autorky aj vystúpenie Matzneffa v televíznej diskusii Bernarda Pivota v roku 1990, proti ktorému po žoviálnom nadhodení jeho pedofilných tendencií pohoršene vystúpila účastníčka diskusie, kanadská spisovateľka Denise Bombardier. Podľa autorky ako jediná vyjadrila nepochopenie nad tolerovaním Matzneffa a jeho sexuálnej úchyľky francúzskou spoločnosťou a načrtla perspektívu štrnásť- a pätnásťročných dievčat, ktoré ešte nenazvala obeťami sexuálneho násilia. V. Springora vyzdvihuje odvahu spisovateľky, ktorú musela mať, „aby sa sama vzbúrila proti zhovievavosti celej jednej doby“ (*Ibidem*, 76). Nečinnosť intelektuálnych kruhov voči sexuálnemu zneužitiu, príznačnú pre obdobie približne do 90. rokov, v súčasnosti nahrádza všeobecné rozhorčenie nad množiacimi sa prípadmi sexuálneho zneužitia v minulosti a hľadanie vinníkov.

3. SILA LITERATÚRY – AURA SPISOVATEĽA A SLOBODA PREJAVU

Poukázaním na priame napomáhanie pedofilii elitami či na verejný nezáujem o ňu otvorila V. Springora aj problematiku spoločenského uctievania autora, morálnej zodpovednosti literárneho prostredia a vôbec hraníc literatúry. V prípade Matzneffa sa k sexuálnemu predátorstvu pridružuje aj literárne vykorisťovanie obeť. Vo svojom autobiografickom románe sa V. Springora viackrát

zmieňuje o tom, ako sa Matzneffove sexuálne avantúry s maloletými, vrátane dospievajúcich chlapcov v Ázii, stali predmetom jeho kníh a priniesli mu popularitu a rýchlo rastúci čitateľský záujem. Aj samotná autorka sa napriek svojmu odporu stala literárnou postavou Matzneffovho románového zobrazenia ich vzťahu, časti jeho denníka spolu s listami, ktoré mu napísala ako štrnásťročná a ktoré mali byť hmatateľným dôkazom jej súhlasu (v prípade obvinenia Matzneffa zo zneužitia), a súboru listov napísaných po rozchode, ktoré po prečítaní vnímala ako „čepel' noža vrazení do nezacelenej rany“ (*Ibidem*, 121). Ako však zistila, uspokojovanie svojich sexuálnych potrieb a ich transpozícia do textu boli pre Matzneffa neoddeliteľné, pretože predstavovali jeho autorskú stratégiu, ktorú využíval aj pri ostatných románoch. „Vďaka mne uspokojoval každý deň vašu odsúdenú zákonom a týmto úspechom zanedlho víťazoslávne zamával v novom románe“ (*Ibidem*, 104), spomína V. Springora, ktorá sa bezmocne prizerala machiavelistickému prekrúteniu faktov.

Psychické obťažovanie zo strany Matzneffa v podobe prenasledovania, neželaného sprístupnenia jej fotografií, no najmä beztrietnosť spisovateľa a bezohľadnosť vydavateľa pri zverejnení listov bez jej súhlasu alebo citlivých údajov z jej života spôsobili, že autorka sa na dlhý čas odvrátila od literárneho prostredia. „Po prvýkrát sa začínam cítiť ako obeť, neschopná spojiť si toto slovo s rozptýleným stavom bezmocnosti“ (*Ibidem*, 123), hovorí autorka o svojich pocitoch po prečítaní Matzneffovho denníka. Práve všeobecne panujúce presvedčenie, že tvorbe umelca možno všetko podriaďiť („čo znamená život bezmennej tínedžerky v porovnaní s literárnym dielom nadradenej bytosti“ *Ibidem*, 95), že umelecké dielo je zárukou umožňujúcou neobmedzenú slobodu autora bez ohľadu na ujmu, ktorú tým spôsobí, o čom svedčí aj udelenie prestížnej Renaudotovej ceny za najlepšiu esej za rok 2013 Matzneffovi alebo opätovné vydanie jeho škandalóznej knihy *Moins de seize ans* v roku 2005, primáli V. Springoru k tomu, aby si cez písanie, ako hovorí v jednom z rozhovorov, znovu prisvojila svoj životný príbeh a dosiahla „symbolické zadost'učinenie“.⁴ No predovšetkým, aby sa svojmu agresorovi mohla

---

⁴ Vincy Thomas: Vanessa Springora: « J'ai mis beaucoup de temps à me considérer comme une victime. » <https://www.livreshebdo.fr/article/vanessa-springora-jai-mis-beaucoup-de-temps-me-considerer-comme-une-victime>

postaviť za rovnakých podmienok, pričom nástrojom konfrontácie je kniha. Autorka sa kriticky zamýšľa nad súčasnou pozíciou umelca, ktorá sa, podľa jej názoru, vo všeobecnosti preceňuje:

Ak sú sexuálne vzťahy medzi dospelými a maloletými mladšími ako pätnásť rokov nezákonné, prečo sú tolerované, keď ich praktizuje predstaviteľ elity – fotograf, spisovateľ, filmár, maliar? Musíme sa domnievať, že umelec patrí do oddelenej kasty, že je bytosťou vyšších cností, ktorej dávame mandát všemohúcnosti bez inej protihodnoty ako tej, ktorou je vytvorenie originálneho a podvratného diela, že je akýmsi aristokratom požívajúcim výnimočné výsady, pred ktorým musí naša mienka v stave slepého údivu ustúpiť. (*Ibidem*, 141).

Dielo *Le Consentement* načrtáva celkom oprávnené otázku jednak slobody literatúry (a umelca/umelkyne), resp. jej (jeho) hraníc, jednak verejného (ne)akceptovania literárneho diela (v prvom rade prostredníctvom literárnych kritikov, vydavateľov a literárnych inštitúcií) a naskoľuje zásadnú otázku, či „literatúra všetko ospravedľňuje“ (*Ibidem*, 141). Bernard Pivot, bývalý predseda Goncourtovej akadémie a moderátor spomínanej diskusie, na ktorej voči Matzneffovi vystúpila kanadská spisovateľka, ospravedlnil v prvej reakcii na sociálnej sieti (ne)konanie elity nasledovne: „v 70. a 80. rokoch literatúra predchádzala morálke“, zatiaľ čo „teraz morálka predchádza literatúre. Z morálneho hľadiska je to pokrok. Sme viac-menej intelektuálnymi a morálnymi produktmi určitej krajiny, a najmä určitej doby“.⁵ Možno z toho vyvodiť, že je francúzska spoločnosť v súčasnosti morálnejšia, ako tomu bolo pred niekoľkými rokmi? A predsa, ako hovorí ohromená autorka v reakcii na extrémnu medializáciu svojej knihy, jej román neprináša nič objavné, čo by nebolo roky známe medzi Matzneffovými vydavateľmi, čitateľmi a literárnymi kritikmi.

V súvislosti s prípadom literárneho zobrazenia nemorálnosti sa natíska otázka cenzúry, resp. obmedzenia slobody prejavu. Faktom je, že viaceré vydavateľstvá sa voči Matzneffovi ostro vyhranili a jeho

---

⁵ Affaire Gabriel Matzneff : « La littérature passait avant la morale », réagit Bernard Pivot. https://www.francetvinfo.fr/culture/livres/affaire-gabriel-matzneff-la-litterature-passait-avant-la-morale-reagit-bernard-pivot_3761323.html

knihy boli po vydaní románu Springory stiahnuté z predaja. Navyše, nie je v nich ani zmienka o výčitkách či ľútosti Matzneffa nad spáchanými činmi, napríklad na rozdiel od románu *Lolita* od Nabokova⁶, ktorý bol Springore inšpiráciou pri písaní diela. Autorka vyzdvihuje slobodu prejavu, ale súčasne hovorí o potrebe eventuálneho zásahu vydavateľa, minimálne formou upozornenia na odsúdeniahodnosť prezentovaných faktov. Na strane druhej, znakom slobody prejavu je aj sloboda slova obetí (sexuálneho) násilia, ktoré čoraz istejšie vystupujú z tieňa zabudnutia a mlčania. Zdá sa, že dnešná doba je naklonená hlasu utláčaných, čo má však za následok, že sloboda (literárneho) prejavu a jej hraníc je predmetom polemiky omnoho väčšmi, ako tomu bolo doteraz. Pre literatúru to prináša nové výzvy, ktoré sa nezaobídu bez poznania hlbších súvislostí a možných rizík.

4. O ŽENSKOSTI

V duchu rozkrývania (častočrát podvedomých) spoločenských postojov je napísaný aj román Camille Laurens (1957) *Fille* (Dievča, 2020). Nevyvolal síce takú odozvu verejnosti ako *Le Consentement* Vanessy Springory, ale zásadným spôsobom prispieva k uvažovaniu o postavení žien, najmä pokiaľ ide o nastavenie spoločnosti a jej premien v priebehu posledných desaťročí. Vychádza v čase, keď sa o feminizme veľa diskutuje, predovšetkým vďaka hnutiu #MeToo. Spisovateľka Chloé Delaume dokonca hovorí v tejto súvislosti o štvrtej vlne feminizmu (prvé tri boli začiatkom 20. storočia,

---

⁶ V. Springora vyzdvihuje prejav ľútosti hlavnej postavy, pedofila Humberta Humberta, v závere románu *Lolita*: „V Nabokovom románe *Lolita*, ktorý som si opakovane prečítala po svojom stretnutí s G., naopak vidíme niektoré mätúce priznania. Humbert Humbert píše svoju spoveď z útrobov psychiatrickej liečebne, kde krátko pred svojím procesom čoskoro umiera. A zďaleka nie je k sebe láskavý. Aké šťastie mala Lolita, že od svojho nevlastného otca dostala aspoň takéto zadost'učinenie, jednoznačné uznanie viny z pera toho, ktorý jej ukradol mladosť. (...) Lolita je všetko, len nie obhajobou pedofílie. Naopak, je to najsilnejšie a najpôsobilnejšie odsúdenie, aké sme si mohli na túto tému prečítať.“ (5. kapitola, *Stopa*)

v polovici 60. rokov a v 90. rokoch).⁷ Dnešné aktivistky požadujú predovšetkým dôsledné uplatňovanie zákonov prijatých pred niekoľkými desaťročiami, najmä však dodržiavanie princípu rovnosti, rešpektu a slobody žien. Román C. Laurens, označovaný literárnou kritikou za feministický, síce priamo nezobrazuje prebiehajúce zápasy dnešných žien, ale ako autorka sama priznáva v jednom z rozhovorov, hnutie #MeToo jej bolo pri písaní románu inšpiráciou, pretože (znovu)nastolilo otázku slobody slova a pomenovalo to, čo nie je v spoločnosti v poriadku.⁸ Pritom ešte v roku 2003 vydala C. Laurens román *L'Amour, roman* (Láska, román), ktorý podobne ako jej najnovšie dielo *Fille* hovorí o niekoľkých generáciách žien a o rôznych podobách lásky. V kontexte hnutia #MeToo sa však vrátila k úvahe o tom, čo znamená byť dievčaťom v súčasnosti vzhľadom na 60. roky, keď sa sama aktívne zapájala do boja feministiek, a prehodnotila svoje vlastné vzorce myslenia, ktoré kedysi považovala za prirodzené. V románe *Fille*, ako prezrádza, zobrazuje všetky životné okamihy svojho pocitu ohrozenia, ktoré chápe vo svetle aktuálneho spoločenského diania ako útok na svoju ženskú identitu (z dôvodu potreby odstupe od traumatizujúcej reality využíva na niektorých miestach románu 2. a 3. osobu rozprávača/-ky). Vo svojom diele s autobiografickými prvkami načrtáva viacero tém súčasne, najmä však stereotypy o ženách poznačené mužským videním sveta, a to očami ženskej predstaviteľky naprieč druhou polovicou 20. storočia po súčasnosť. Spomínané časové rozpätie zahŕňa niekoľko životných etáp (a identít) jednej ženy (dievča, dcéra, dospelá žena, matka), ktoré sa neraz prekrývajú. Autorka, etablovaná spisovateľka, vysokoškolská učiteľka a členka Goncourtovej akadémie, v podstate skúma, čo znamená byť ženou a aké obmedzenia s tým súvisia, v prvom rade cez jazyk.

---

⁷ Cécile Daumas: Analyse. 2019 le féminisme « je veux tout ». https://www.liberation.fr/debats/2019/03/06/2019-le-feminisme-je-veux-tout_1713446/

⁸ Camille Laurens : repenser la place des filles dans notre société. <https://www.youtube.com/watch?v=2USz60r3Ya4>

5. RODOVO (NE)ODLIŠENÝ JAZYK

Keď sa koncom 50. rokov narodí v rodine lekára ako druhé dieťa opäť dievča, ktoré pomenujú Laurence Barraqué, rodičia sú sklamaní, že nie je chlapcom: „Nie je to tak, že by bol [otec – S.R.] nešťastný, to nie. K jeho šťastiu chýba maličkosť, to je všetko“ (LAURENS, 2020: 10). Naznačujú to aj utešujúce komentáre okolia určené rodičom typu „aj dievča je dobre“, „nabudúce to vyjde“ či „s dievčatami je to ľahšie“. Rytmické opakovanie vety „je to dievča“ na prvých stranách predznamenáva, že osud novonarodeného dieťaťa je do značnej miery podmienený jeho ženskou identitou, akoby tento samotný fakt mal obsiahnuť celú škálu dôsledkov, ktoré z toho vyplývajú. Hlavná hrdinka rýchlo pochopí, že byť dievčaťom predstavuje v danom období nevýhodu. „Začína sa to slovom“ dievča (*Ibidem*, 5), ktoré dáva do pohybu celý mechanizmus rodových stereotypov. „Postupne pocítiš podľa iných slov jeho spúšťačí význam“, prihovára sa hrdinke rozprávač/-ka (jej dospelé ja?), „[p]ochopíš, že nejde len (...) o nezaujateľnú poznámku, o zistenie, ale tiež a v prvom rade, o vzťah k svetu, takpovediac, o osud v skrytosti“ (*Ibidem*, 14). Aj záporná odpoveď otca literárnej postavy na otázku, či má deti („nemám deti, mám dve dcéry“ *Ibidem*, 32), odzrkadľuje odlišné rodové vnímanie vo francúzskej spoločnosti začiatkom 60. rokov. Práve cez slová, počnúc tým prvým (dievča), a ich významy autorka odкрýva nánosy predstáv o „ženskosti“ v protiklade k „mužskosti“. Ako pripomína rozprávač(-ka), francúzske slovo „fille“ pomenúva dve ženské identity (dievča aj dcéra) jedným slovom, zatiaľ čo na označenie dvoch mužských identít existujú vo francúzštine dve samostatné slová: chlapec (garçon) a syn (fils). Viacvýznamovosť slova „fille“ (ďalšie dva významy – slobodná žena a prostitútka – sú uvedené na zadnej strane obálky knihy) tiež implikuje príslušnosť k rodine (implicitne aj podriadenosť mužovi – otcovi, neskôr manželovi):

„Si dievčaťom (fille), jasné. Ale si aj dcérou (fille) svojho otca. A dcérou (fille) svojej matky. Tvoje pohlavie a príbuzenský vzťah nie sú [jazykovo – S.R.] odlišné. Môžeš a vždy budeš môcť vyjadriť svoje bytie a pôvod, svoju závislosť a identitu jedine týmto slovom. Dievča/dcéra (fille) je večnou členkou rodiny, nikdy z nej nevystúpi.

(...) Jav sa časom opakuje: keď vyrastieš, staneš sa ženou/manželkou (femme), poprípade, 'ženou niekoho' (femme de). Jediné slovo, ktoré ťa pomenúva, neustále zdôrazňuje tvoje bremeno, vždy ťa k niekomu pričleňuje – k tvojim rodičom, k tvojmu manželovi (...)" (*Ibidem*, 12).

Z uvedeného úryvku vyplýva, že francúzština pomenúva slovom „femme“ ženu aj manželku. Napokon tu môžeme spomenúť aj slovo „homme“, ktorého význam je muž, ale aj človek, čo privádza k zamyslieniu, či je žena človek.

C. Laurens v jednom z rozhovorov pripomína, že to, čo sa feminizuje, má tendenciu byť znevažované, ako mnohé francúzske slová ženského rodu. Príkladom je francúzska nadávka „garce“ (potvora, mrcha), ktorá bola v 16. storočí ženským tvarom slova „garçon“ (chlapec).⁹ „Všetko ženské prináša sklamanie, úpadok, teraz to už vie,“ dozvedáme sa v románe o skúsenosti mladej hrdinky, „(c)hlapec je konštatovanie. Mrcha je postoj“ (*Ibidem*, 63). No patria sem aj výroky typu „beháš ako dievča“ (=zle) alebo formulácia „buď chlap“ (soit un homme), kým jej náprotivok „buď žena“ (soit une femme) neexistuje. Hrdinka prichádza k presvedčeniu, že „mužský rod má prednosť pred ženským“ (*Ibidem*, 15), čo odkazuje na gramatické pravidlo francúzštiny, ktorá vo všeobecnosti uprednostňuje mužské tvary podstatných mien pred ženskými a v istých prípadoch dokonca robí ženy neviditeľnými.¹⁰ V súvislosti s pojmom dievča (fille) C. Laurens hovorí, že už storočia je v každom jazyku prítomná istá forma podradného vnímania ženského pohlavia a že slová ženského rodu majú v jazyku často negatívny význam. A keďže jazyk nás podvedome a do veľkej miery formuje, utvára aj naše predstavy

⁹ Hobeika, Joséphine: Camille Laurens, Alice, Laurence et les autres. <https://www.lorientjour.com/article/1215047/camille-laurens-alice-laurence-et-les-autres.html>

¹⁰ Príkladom neviditeľnosti ženského rodu v jazyku je používanie mužského rodu ako neutrálneho rodu, najmä v oblasti povolání, moci či politiky (napr. „auteur“/sk autor – pojem donedávna označoval mužský aj ženský rod, no v súčasnosti sa na zdôraznenie ženského rodu častejšie používajú výrazy ako „auteure“ alebo „autrice“, príp. „femme auteur“). Podrobnejšie k neviditeľnosti žien pozri napr.: <https://journals.openedition.org/chrhc/14813> alebo <https://www.lalanguefrancaise.com/orthographe/auteure-ou-autrice>.

o svete.¹¹ Skúmaním (francúzskeho) jazyka autorka poukazuje na to, že je značne sexistický, pretože je sociálnym produktom odrážajúcim myslenie a praktiky spoločnosti poznačenej dlhú dobu mužskou dominanciou.¹²

Jazykové uchopenie rodových odlišností však neraz vyznieva aj úsmevne, obzvlášť z perspektívy vnímavého päťročného dievčaťa, ktoré sa snaží pochopiť, čím sa natoľko líši od privilegovaných chlapcov. Okrem vlastných pozorovaní o rozdieloch (že chlapci vedia cikať postojačky, že prdnutie u mužov je vtípné, no u žien sa považuje za „humusácke“ a pod.) je románová postava Laurence fascinovaná svojím objavom v súvislosti s francúzskymi slovami „sexe“ (pohlavie) a sectionner (odrezať), ktoré pochádzajú z latinského *secare*. „Chlapcom odse(x/k)li pipík (on a sexe-tionné le zizi), aby z nich urobili dievčatá“, a preto „je dievča zranený chlapec“ (*Ibidem*, 34), dedukuje hrdinka. Nie je to však penis, ktorý jej chýba, aby sa cítila plnohodnotná, ale pozitívna sila slov, ako vysvetľuje autorka v jednom z rozhovorov.¹³

6. PODOBY FEMINIZMU

Paralelne s osobným príbehom hlavnej hrdinky sa pred očami čitateľa odvíja aj obraz spoločenských zmien vo Francúzsku od 60. rokov 20. storočia, ktorý prostredníctvom troch ženských postáv jednej rodiny zachytáva posun v postavení žien. Atmosféra 60. rokov sa reflektuje cez postavu matky hlavnej hrdinky, ktorá je ženou v domácnosti, finančne závislou od svojho manžela (*Ibidem*, 14). Práve 60. a 70. roky priniesli vo Francúzsku, podobne ako v mnohých iných krajinách, už spomínané uvoľnenie mravov a prelomové posilnenie viacerých práv žien, okrem iného možnosť pracovať a mať

---

¹¹ Camille Laurens à l'école des filles. <https://www.franceculture.fr/emissions/la-grande-table-culture/camille-laurens-a-lecole-des-filles>

¹² Podrobnejšie k súčasným tendenciám feminizovať francúzsky jazyk pozri: <https://www.lefigaro.fr/langue-francaise/actu-des-mots/2019/02/28/37002-20190228ARTFIG00244-l-academie-francaise-prend-acte-de-la-feminisation-de-la-langue.php>

¹³ Hobeika, Joséphine, *op. cit.*

účet v banke bez súhlasu manžela (1965), zavedenie zákazu dať výpoveď tehotnej žene (1966), povolenie antikoncepcie (1967) a umelého prerušenia tehotenstva (1975) a iné. Keď si teda matka rozprávačky po tom, čo ju opustí manžel kvôli mladšej žene, nájde prácu a postupne nadobudne istú formu slobody, podstúpi zmenu, ktorá sa javí z pohľadu prechodu žien od závislosti k postupnej samostatnosti ako najradikálnejšia.

Proces spomínanej transformácie spoločnosti, ktorý zastihne hlavnú postavu v období dospievania, prináša na jednej strane netušené možnosti slobody, predovšetkým sexuálnej (striedanie partnerov), ale aj možnosti sama rozhodovať o svojom tele (rozhodnutie Laurence bez vedomia rodičov podstúpiť potrat). Na druhej strane však to, čo pretrvá a je dnes dôvodom existencie hnutia #MeToo, sú postoje, ktoré sa menia len veľmi pomaly. Podľa autorky súvisí (najmä mužské, ale aj ženské) správanie s nechotou mužov vzdať sa moci a je tak hlboko zakorenené, že boj žien za svoje práva sa aj v súčasnosti javí ako nevyhnutný. Videnie (seba a) sveta postavy a jej miesta v ňom tiež zásadným spôsobom ovplyvňuje v prvých rokoch života doba, keď byť dievčaťom predstavuje stále istý hendikep. Svedčí o tom aj reakcia okolia na incestné správanie brata starého otca, ktorý ohmatáva deväťročné dievča priamo pred očami príbuzných. Namiesto očakávaného zásahu a rozhorčenia dospelých nad strýkovým správaním pocíti Laurence pohoršenie nad svojou neschopnosťou konať, takže z obete sa stáva vinník: „Malá nerestnica, hovoria ich oči“ (*Ibidem*, 48). Podobne reaguje aj jej mama a stará mama, ktoré jej prikážu mlčať, pretože „špinavá bielizeň sa perie doma“ (*Ibidem*, 50). Strýkov čin ospravedlnia poznámkou, že mužov „ovládajú ich sexuálne pudy, nič sa s tým nedá robiť. Potrebujú flirt“ (*Ibidem*, 50).

Fakt, že o živote mladej ženy v 80. rokoch stále rozhoduje jej okolie a nie ona sama, reflektuje zraňujúca skúsenosť spojená so stratou novonarodeného dieťaťa, ktorá vychádza z osobnej skúsenosti autorky. Úmyselné očiernenie ženy – gynekologičky zo strany rodičov a nedbanlivý prístup pôrodníka, syna rodinného známeho, pri pôrode majú pre Laurence traumatické dôsledky, s ktorými sa dlho vyrovnáva. Zo strany rodičov však nedostáva potrebnú podporu a pochopenie, tí väčšmi smútia nad zlyhaním šikovného mladého lekára na začiatku sľubnej kariéry, ako nad bolesťou svojej dcéry: „Toto sa

nestáva každému, toto sa stalo mne. Mne. Mne, Laurence. Vašej dcére. To mne treba pomôcť. A ja, zaslúžila som si to?“ (*Ibidem*, 105), pýta sa ich v duchu hrdinka. Aj keď sa hlavná postava stotožňuje s feministickými ideami doby, svoj postoj mení len ťažko: „Chcela by si sa ohradiť, ale nevieš to (...), nenaučili ťa, ako byť vypočutá“ (*Ibidem*, 111). Pojem „strata šance“¹⁴ konštatovaný v závere expertnej správy v súvislosti s úmrtím svojho syna využíva postava na interpretáciu rodových odlišností:

„Strata šance tu a teraz znamená byť niekým, kto si nevyberá, kým manipulujú, kto je hračkou klamstva, predmetom sprisahania, vecou tichej dohody, osobou, o osude, živote, nešťastí a radosti ktorej rozhodujú rodičia, učitelia, muži, vedľa nej, mimo nej, proti jej vôli. Strata šance, ako vidíš, je byť dievčaťom“ (*Ibidem*, 116).

Naopak, prototypom modernej ženy, ktorá zosobňuje feministické presvedčenie s jasnými názormi na začiatku 21. storočia, je dcéra hlavnej postavy. Kým mladá žena považuje rázny feminizmus za nevyhnutný, pretože ženy žijú neustále v strachu (z mužov) a „natoľko si zvnútorňovali nebezpečenstvo, že niektoré si to ani neuvedomujú, a predsa ... ohrozená žena je pleonazmus“ (*Ibidem*, 151), jej matka ju vníma ako nekompromisnú, v čom možno vidieť paralelu s nazeraním autorky na súčasnú generáciu feministiek a ich, podľa jej názoru, niekedy príliš radikálne názory. Konfrontácia pohľadov dvoch žien dvoch generácií vnáša do románu úvahu o možných podobách feminizmu. Na matkin argument, že aj muži majú strach z neúspechu a že nie je nevyhnutné stavať pohlavia proti sebe, jej dcéra odpovedá: „Mama, rozdiel medzi mužmi a ženami, ako vidíš, je ten, že muži sa boja o svoju česť, zatiaľ čo ženy sa obávajú o svoj život. Výsmech nezabíja, násilie áno“ (*Ibidem*, 151).

---

¹⁴ „Strata šance/príležitosti“ (vo fr. *perte de chance*) – pojem vo francúzskom občianskom práve. Spočíva v ujme, ktorú charakterizuje odňatie pravdepodobného zisku alebo vznik straty, ktorej sa dalo zabrániť. Pri posudzovaní sa berie do úvahy, či obeť ujmy mala šancu na zisk a aká je miera zavinenia toho, kto túto šancu zmaril (v románe *Fille* je stratou šance smrť novonarodeného dieťaťa a zlyhanie pôrodnika) <https://www.lettredeseaux.com/P-396-678-P1-perte-de-chance.html>

Prostredníctvom materstva sa autorka tiež vracia k problematike „ženského bytia“. Svoju dcéru, ktorá sa v útlom detstve označuje ako chlapec a aj neskôr sa tak prejavuje, považuje protagonistka románu za „nevydareného chlapca“ (un garçon manqué), ktorý sa snaží matke podvedome vynahradiť mŕtveho syna. Matkino úsilie urobiť z dcéry „vydarené dievča“ (une fille réussie), ktoré by zodpovedalo spoločenským očakávaniam (t. j. správať a obliekať sa ako žena, vydať sa a mať deti a pod.), stroskotá na dcériných slovách „je to dievča“, ktoré v tomto prípade odkazujú na jej homosexuálnu orientáciu. Ak to hlavná postava spočiatku považuje za svoje osobné zlyhanie, za neschopnosť sprostredkovať dcére „chuť ženskosti“, jedno slovo vložené do pôvodného výroku („[d]ievča, to je úžasné“ *Ibidem*, 158) dokáže zmeniť perspektívu nazerania na ženskú identitu. Autorka sa jednak vracia k definícii dievčaťa, resp. ženy (ale aj dcéry) a poukazuje na to, že jej „ženskost“ nespočíva vo vonkajších prejavoch. Jednak pripomína, že jazyk, ktorý napriek tomu, že je vo všeobecnosti zaťažený mužským videním sveta, môže byť súčasne nástrojom oslobodenia. Jedno pozitívne slovo („merveilleux“) rúca „vežu hrôzy, hradby hanby“, otvára svet a je prísľubom nových významov a netušených možností (*Ibidem*, 158).

ZÁVER

Ak som v úvode príspevku načrtla ambíciu poodhaliť takpovediac vyčnievajúce črty súčasnej francúzskej literatúry z perspektívy ženských autoriek, je namieste vychádzať z toho, čo naznačil analytický prístup k dielam V. Springory a C. Laurens. Nielen z nimi načrtnutej problematiky, ale aj z ďalších spomenutých kníh sa ukazuje ako silne exponovaná téma násilia páchaného na ženách, pôvodcom ktorého je muž, resp. patriarchálna spoločnosť. Tento jav prevahy mužského videnia sveta sa napokon v značnej miere zrkadlí aj v jazyku, ako na to v prípade francúzštiny poukázala C. Laurens (gramatické pravidlá, výroky, etymológia slov a i.). Násilie v pravom zmysle slova ako použitie donucovacích (fyzických) prostriedkov, ale aj akýkoľvek druh nátlaku predstavujú formy sexuálnej agresie spôsobujúce hlboké zranenia ženskej identity. Krajným románovým zobrazením je dielo D. A. Amal *Les Impatientes*, ktoré surovým

spôsobom vypovedá o potupnom zaobchádzaní so ženami v niektorých moslimských krajinách. No zdá sa, že aj tam, kde sa princíp rovnosti a (sexuálna) sloboda považujú za neodmysliteľnú súčasť základných hodnôt už vyše polstoročia, pretrvávajú vo vzťahu k ženám vžitý vzorec správania a myslenia (sexuálne zneužitie, ohmatávanie, tolerovanie sexistických poznámok, popieranie násillia, znehodnotenie traumy a pod.) a zásadným spôsobom narúšajú ich intimitu. Práve z dôvodu vykreslenia muža ako pôvodcu násillného aktu máme tendenciu označovať diela s danou tematikou za feministické. Mnohé autorky však feminizmus otvorene neprejavujú. Ich odhodlanie literárne uchopiť vec žien je skôr otázkou intuície, akýmsi prirodzeným javom, ako hovorí napríklad L. Lafon, ktorá nechce feminizmus vnucovať, len jednoducho opisuje to, čo ju znepokojuje.¹⁵ V podobnom duchu sa vyjadruje aj C. Laurens, keď konštatuje, že „sloboda slova“ vďaka hnutiu #MeToo umožnila vnímať skutočnosti v inom svetle.¹⁶ Súčasná románová tvorba spisovateliek otvára viacero možností uvažovania o postavení žien a prehlbuje znepokojivé témy, ale najmä je v súznení s tým, čo otriasa dnešnou spoločnosťou. Autorky analyzovaných diel *Le Consentement* a *Fille* totiž odkrývajú úzky súvis medzi individuálnym a spoločenským, resp. poukazujú na dopad spoločenských postojov na dospievajúce dievča a konštatujú ich negatívne dôsledky z pohľadu dospeléj ženy. Obe pritom vychádzajú z vlastnej traumatickej skúsenosti. Kým C. Laurens reflektuje predovšetkým obdobie 60. a 70. rokov poznačených postupným uvoľňovaním mravov s prevládajúcim podradným videním ženy v spoločnosti, V. Springora zachytáva obraz neobmedzenej slobody 80. rokov, keď je všetko dovolené, vrátane vzťahu maloletej s dospelým mužom. Možno povedať, že v obidvoch románoch je v popredí problematika (prílišnej) zhovievavosti francúzskej spoločnosti v 60. – 80. rokoch, obzvlášť, v tomto prípade, v otázke prekročenia hraníc ženskej intimity, ktorá ostro kontrastuje so súčasným, neraz radikálnym, odsúdením akýchkoľvek prejavov sexuálneho násillia. Práve rozpor v nazeraní na totožné javy v rôznych časových obdobiach a ich pranierovanie, nemysliteľné alebo nepravdepodobné pred niekoľkými desaťročiami, dávajú tušiť proces prehodnocovania

¹⁵ Lola Lafon, Chloé Delaume, *écrivaines féministes poing à la ligne*, *op. cit.*

¹⁶ Camille Laurens : *repenser la place des filles dans notre société*, *op. cit.*

hodnôt spoločnosti. Aj z pozitívnej recepcie diel V. Springory a C. Laurens – v prvom prípade možno hovoriť doslova o rozvírení hladiny verejnosti – je zrejmé, že hranice (ne)prípustného sa v spoločnosti posúvajú. Možno sa tiež zamyslieť nad tým, či je jej súčasné nastavenie menej patriarchálne alebo či je hlas dnešných žien razantnejší ako kedysi, prípadne čo spôsobilo zvýšenú vnímavosť verejnosti (nielen) voči sexuálnemu obťažovaniu. Za zváženie stojí aj zamyslenie, či razancia kampane #MeToo nie je miestami až prehnaná a voči mužom nespravodlivá, ako to v otvorenom liste vyjadrila asi stovka známych francúzskych žien z oblasti kultúry, medziiným napríklad herečka Catherine Deneuve. Niektorí vidia ich reakciu na kampaň v kontexte hlbších súvislostí, ako je konfrontácia dvoch generácií žien, z ktorých staršie ženy vnímajú #MeToo ako hrozbu pre sexuálnu slobodu, kým tie mladšie považujú boj proti sexuálnemu obťažovaniu za poslednú etapu zápasu o práva žien.¹⁷ Sú to zaiste otázky hodné ďalšieho skúmania, napríklad aj v komparácii so stredoeurópskym priestorom, ktorého reakcia na kampaň #MeToo zostáva viac-menej vlažná, čo však neznamená, že daná problematika sa ho nedotýka. Literatúra a všeobecne kultúra je zrkadlom stavu doby. Tvorba súčasných autoriek poukazuje na zvrátenosť niektorých hodnôt francúzskej spoločnosti a na jej schopnosť rozhodne reagovať, čo svedčí o jej väčšej citlivosti na doteraz prehliadané spoločenské javy. Ako však naznačuje C. Laurens v románe *Fille*, niektoré postoje sa menia len veľmi pozvoľna a je otázne, či práve radikálny prístup k veci, ktorý zosobňuje jedna z postáv, predstavuje najvhodnejší spôsob dosiahnutia vytúženého stavu.

BIBLIOGRAFIA

- DAAS, Fatima (2020): *La petite dernière*. Paríž, Éditions Noir sur Blanc.
- DJAÏLI, Amadou Amal (2020): *Les Impatientes*. Paríž, Éditions Emmanuelle Collas.

---

¹⁷ Le Bars, Stéphanie: Féminisme : la « tribune de Deneuve » fait réagir au-delà des frontières. https://www.lemonde.fr/societe/article/2018/01/10/la-tribune-de-deneuve-fait-reagir-au-dela-des-frontieres_5240067_3224.html

- DELAUME, Chloé (2020): *Le Cœur synthétique*. Paríž, Seuil, « Fiction et Cie ».
- FOÏS, Giulia (2020): *Une sur deux*. Paríž, Éditions Flammarion.
- LAFON, Lola (2020): *Chavirer*. Arles, ACTES SUD.
- LAURENS, Camille (2020): *Fille*. Paríž, Gallimard.
- ROBERT, Loulou (2020): *Zone grise*. Paríž, Éditions Flammarion.
- SPRINGORA, Vanessa (2019): *Le Consentement*. Paríž, Grasset.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Lola Lafon, Chloé Delaume, écrivaines féministes poing à la ligne*. Émission L'invite(é) des matins par Guillaume Erner. <https://www.franceculture.fr/emissions/linvitee-des-matins/lola-lafon-chloe-delaume-ecrivaines-feministes-poing-a-la-ligne>.
- « J'ai décidé de ne renoncer à aucune de mes identités » : dans « La petite dernière », Fatima Daas se revendique lesbienne, musulmane et banlieusarde. https://www.francetvinfo.fr/culture/livres/roman/j-ai-decide-de-ne-renoncer-a-aucune-de-mes-identites-dans-la-petite-derniere-fatima-daas-se-revendique-lesbienne-musulmane-et-banlieusarde_4126261.html
- Giard, Agnès : « culture du viol » : ces mots ont-ils un sens ? https://www.liberation.fr/debats/2020/06/29/culture-du-viol-ces-mots-ont-ils-un-sens_1811140/
- Vincy, Thomas: Vanessa Springora: « J'ai mis beaucoup de temps à me considérer comme une victime. » <https://www.livreshebdo.fr/article/vanessa-springora-jai-mis-beaucoup-de-temps-me-considerer-comme-une-victime>
- Affaire Gabriel Matzneff : « La littérature passait avant la morale », réagit Bernard Pivot. https://www.francetvinfo.fr/culture/livres/affaire-gabriel-matzneff-la-litterature-passait-avant-la-morale-reagit-bernard-pivot_3761323.html
- Daumas, Cécile: Analyse. 2019 le féminisme « je veux tout ». https://www.liberation.fr/debats/2019/03/06/2019-le-feminisme-je-veux-tout_1713446/
- Camille Laurens : repenser la place des filles dans notre société. <https://www.youtube.com/watch?v=2USz60r3Ya4>

Hobeika, Joséphine: Camille Laurens, Alice, Laurence et les autres.
<https://www.lorientlejour.com/article/1215047/camille-laurens-alice-laurence-et-les-autres.html>

Camille Laurens à l'école des filles. <https://www.franceculture.fr/emissions/la-grande-table-culture/camille-laurens-a-lecole-des-filles>

Le Bars, Stéphanie: Féminisme : la « tribune de Deneuve » fait réagir au-delà des frontières. https://www.lemonde.fr/societe/article/2018/01/10/la-tribune-de-deneuve-fait-reagir-au-dela-des-frontieres_5240067_3224.html

„Perte de chance“. <https://www.lettredesreseaux.com/P-396-678-P1-perde-chance.html>

Conruyt, Claire, Develey, Alice: L'Académie française prend acte de la féminisation de la langue.

<https://www.lefigaro.fr/langue-francaise/actu-des-mots/2019/02/28/37002-20190228ARTFIG00244-l-academie-francaise-prend-acte-de-la-feminisation-de-la-langue.php>

Silvia Rybárová

Ústav svetovej literatúry, Slovenská akadémia vied

Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava, Slovenská republika

silvia.rybarova@savba.sk